

האומר פרק שלישי קידושין

התנאי שכתבנו. ור' חנינא פליג אתנאי כפול לחרידה וקאמר שלא אמר אם לא יעברו להורות שצריך תנאי כפול דודאי אין צריך דמכליל הן אתה שומע לאר, אלא להורות (שלא) [שאף אם לא] יעברו [מ"מ] יחלו בארץ כנען. ומיהו צריך תנאי קודם למעשה וכן צריך הן קודם ללאו. גמ'. שפיר קאמר ליה. כלומר הואיל ואיכא למימר טעמא דמשום הכי אצטרך ליה למימר הכי תו לא גמירין שכן הוא משפט התנאי. ונאחזו בתוככם. דמשמע שאם לא יעברו לא יפסידו חלקם. בארץ כנען למה לי. התנאי כלום, שלא יטלו בארץ הגלעד כנגד חלקם שבארץ כנען, אלא יטלו חלקם ג"כ בארץ כנען, שהמעשה בטל מפני זאת הכפילה. וירושלמי. בכל אתר [נאחזו ל]י"ט ממשמע לאו את שומע הן והקא לית ליה. פי' באיסורא ודוקא כדאיכא כ"ט שבעות הדעות [שבעות לו, ב] מודה ר' מאיר באיסורא, ובהא אפילו גבי איסורא לית, דהא כבולי תלמודא אמרינן לרבי מאיר לית ליה מכלל לאו אתה שומע הן כדאיכא פ"ק דנדרים [יא, א]. וכתב הרב בתשובת שאלה [ש"ת הר"ף ליוניו סימן לא] שאין צריך לכלול התנאי אלא בנטיין וקידושין אבל בממונא לא בעינן תנאי כפול. איכא מ"ד שהטעם הוא שאין זה מוכר ונותן קרקעות אלא על תנאי שהקנה ורק נוציא אותו מידו אם לא על תנאי שהתנה, אבל גיטין וקידושין אלא אמרין דעת הוא מכיון שנתן דעתו לגרש או לקיים אין התנאי אלא למפלגיה בדברים וקריב הדעת הוא ויריחה הדעות הן, ואין תנאי מועיל בו לקרב ולרוחק איי"כ חזק בתנאים שתתפרש בו, ותנאי בני גד ובני ראובן לא היחה הארץ מוחזקת בידיהם, ומשום הכי הוצרכו לזוהר התנאים. אבל קרקע המוחזק לו לאדם מירושתו או ממקחו אי"צ חזק לתנאו ואם לא נתקיים מה שהתנה לא נוציאנו מידו. ע"כ. [וכן כתב הר"ם בזכיייה פי"ג [ת"ת] ורוביה הרוו שאין צריך לכלול את התנאי ולהקדים הן ללאו אלא בגיטין וקידושין בלבד ואין לרבי זה ראייה. ע"כ. ובעל התשלוש כתב בנדרים פ"ק [יא, א] דשאר משפטי התנאי בני הר"ף אפילו בממונא דהא אפילו ר' חנינא מודה בהו כדפרישנא ואף רבנן לא פליגי עליה אלא במכליל לאו אתה שומע הן, ויחיד ורבים הלכה כרבים, והאי דגבי גיטין וקידושין בעינן תנאי כפול משום דאיתקין בניטא דשכיב מרע דתנאי כפול [ו] ועשה זה שמואל שתושב לב"ד טועין ללמא איכא ביד דס"ל רבי מאיר דבעי תנאי כפול ואתי למשרי אשת איש לפלגא ולרווחא דמילתא הוא דעבד, הלכך הואיל וחשש שמואל ליה אן נמי נחוש לחימורא ולא לא חיישין לר' מאיר. ע"כ. וליכא למימר דר' מאיר לא בעי תנאי כפול בריתי ממונות דהא תנאי בני גד ובני ראובן בריתי ממונות הוא, ובעל ההשלמה כתב שהר"ף כתב בחשובה דבממונא לא בעינן תנאי כפול והן קודם ללאו ותנאי קודם למעשה ולא חד מאפי' התנאי, ואין להביא

א"י לא כתב ארץ כנען ה"א בתוככם בארץ גלעד. פי' כדקונ' דאם לא יעברו יטלו חלקם כפי המגיעם צורך גלעד שנאחזו זה כבר והם סייעו [אתכם] לכבשה אבל צורך כנען כלל וכלל לא שהרי לא סייעו לכבשה קא משמע לן דאעפ"כ יטלו אוקשה וכי איזו סברה היא שישבו צנתייהם וירשו עם אחיהם שילאו למלחמה [ו] ועוד דאינו דומה למשל דמיימת ב לכן נראה לר"י לפרש דמיימת דקרא הכי אס יעברו חלוצים צראשי הצבא להיות ראשונים צמלחמה בשכר טובה זו שיעשו עם אחיהם מתנן להם ארץ הגלעד ואם לא יתאמרו יותר מאחיהם ונאחזו והכי נפרש דאי לא כתב צורך כנען ה"א חלקם בארץ כנען למה לי. ש"מ"ט שבא לומר שלא יהיה המלחמה ולא יסייעו צניצו הארץ אלא כשאר שבטים כלל וכלל לא יטלו מארץ כנען קמשמע לן דאף על פי כן יטולו וקשה דהיי מיפק אדעתיה שלא יטלו כלל צורך כנען כיון שסייעו צניצו כמו אחריס לית ליה. פי' באיסורא ודוקא כדאיכא כ"ט שבעות הדעות [שבעות לו, ב] מודה ר' מאיר באיסורא, ובהא אפילו גבי איסורא לית, דהא כבולי תלמודא אמרינן לרבי מאיר לית ליה מכלל לאו אתה שומע הן כדאיכא פ"ק דנדרים [יא, א]. וכתב הרב בתשובת שאלה [ש"ת הר"ף ליוניו סימן לא] שאין צריך לכלול התנאי אלא בנטיין וקידושין אבל בממונא לא בעינן תנאי כפול. איכא מ"ד שהטעם הוא שאין זה מוכר ונותן קרקעות אלא על תנאי שהקנה ורק נוציא אותו מידו אם לא על תנאי שהתנה, אבל גיטין וקידושין אלא אמרין דעת הוא מכיון שנתן דעתו לגרש או לקיים אין התנאי אלא למפלגיה בדברים וקריב הדעת הוא ויריחה הדעות הן, ואין תנאי מועיל בו לקרב ולרוחק איי"כ חזק בתנאים שתתפרש בו, ותנאי בני גד ובני ראובן לא היחה הארץ מוחזקת בידיהם, ומשום הכי הוצרכו לזוהר התנאים. אבל קרקע המוחזק לו לאדם מירושתו או ממקחו אי"צ חזק לתנאו ואם לא נתקיים מה שהתנה לא נוציאנו מידו. ע"כ. [וכן כתב הר"ם בזכיייה פי"ג [ת"ת] ורוביה הרוו שאין צריך לכלול את התנאי ולהקדים הן ללאו אלא בגיטין וקידושין בלבד ואין לרבי זה ראייה. ע"כ. ובעל התשלוש כתב בנדרים פ"ק [יא, א] דשאר משפטי התנאי בני הר"ף אפילו בממונא דהא אפילו ר' חנינא מודה בהו כדפרישנא ואף רבנן לא פליגי עליה אלא במכליל לאו אתה שומע הן, ויחיד ורבים הלכה כרבים, והאי דגבי גיטין וקידושין בעינן תנאי כפול משום דאיתקין בניטא דשכיב מרע דתנאי כפול [ו] ועשה זה שמואל שתושב לב"ד טועין ללמא איכא ביד דס"ל רבי מאיר דבעי תנאי כפול ואתי למשרי אשת איש לפלגא ולרווחא דמילתא הוא דעבד, הלכך הואיל וחשש שמואל ליה אן נמי נחוש לחימורא ולא לא חיישין לר' מאיר. ע"כ. וליכא למימר דר' מאיר לא בעי תנאי כפול בריתי ממונות דהא תנאי בני גד ובני ראובן בריתי ממונות הוא, ובעל ההשלמה כתב שהר"ף כתב בחשובה דבממונא לא בעינן תנאי כפול והן קודם ללאו ותנאי קודם למעשה ולא חד מאפי' התנאי, ואין להביא

למה לי. צורך כנען דמשמע מיעוטא למעוטי שלא יטלו צורך גלעד כנגד חלקם שצורך כנען [ו] (הרי משמע נמי מונאחו צמככס שלא יטלו צורך גלעד כנגד חלקם שצורך ישראל אלא קרא ימירא הוא למדרש זיה תנאי כפול) ש"מ הוצרך לכלול ולומר אם לא יעברו לא יהא צדברי כלום ואי לא כפלו היתה מתנתו קיימת דמכלל הן לא נשמע לאו: ורבי חנינא. אמר לך לעולם לא צא כפול אלא לפרש שאפי' לא יעברו לא יפסידו [ו] נחלתם מכל ארץ ישראל ואם כתב ונאחזו צמככס ותו לא ה"א ואם לא יעברו יטלו כפי המגיעם צורך הגלעד שנאחזו זה כבר והם סייעו אתכם לכבשה אבל צורך כנען כלל לא לא צמככס יטלו ולא צורך גלעד כנגדה להכי כתב צורך כנען שאף צורך כנען יטלו אעפ"כ שלא יטלו ארץ הגלעד כנגדה לא אצטרך דמכלל הן הוה שמעינן לאו: כל היכא דאיס לנו משמע. ועל כרחק לא כתב צורך כנען אלא למעוטי ארץ גלעד שלא יטלוהו כולה על פי מתנתו שאמר להם ונתתם להם וללמדיו דמכלל הן לא הוה שמעינן לאו: דמשה: **למה הדבר דומה לו.** כן שער השבטים יטלו ארץ כנען ושני שבטים אלו יעברו את הירדן למלחמה דהיינו דומיא דיתן להם מאתים זה ויטלו ארץ הגלעד ואם לא יעברו לא יפסידו חלקם צורך כנען דהיינו שער נכסים: מי גרם לו ליתול עם אחיו בשאר נכסים פניו גרמה לו. דאם לא כפל הייתי שומע דלם לא יתן יטול צאותו שדה כפי חלק המגיעו צו אבל צמתי שדות שהקניתיים לאחיו לא יטול כלום וכל שכן שלא יטול צאותו שדה כנגד שער נכסים. אף בני גד ובני ראובן כפילת הדברים גרמה להם ליתול חלקם צורך כנען שאם לא כפל הייתי שומע לא יטלו צו כלום אלא צמק גלעד לא שמגיעם צו: **הפס.** מתני' קמני שאם לא כפל לא היו נוטלין כלום לא כאלן ולא כאלן דקאמר שאף צורך כנען שאיננה חציבה להם לא יטלו מדקמני שאף משמע דכל שכן צורך גלעד שצמרו צו: ה"ג אלמא כפילה לארץ גלעד לא אהני וכלא קמני מי גרם לו כו'. אלמא לא אהני אלא אארץ כנען דצבלאו כפילה נמי הוו שקלי מה שמגיעם צורך גלעד: לא קשיא. מתני' דקמני שאף דמשמע דכל שכן צורך גלעד: **תקמי דנימא**

למה לי שמע מינה לתנאי כפול דאתא ור' חנינא בן גמליאל [אמר] אי לא כתב רחמנא בארץ כנען הוה אמינא ונאחזו בתוככם בארץ גלעד אבל ארץ כנען כלל לא ורבי מאיר בתוככם כל היכא דאית לכו משמע תנאי אמר רבי חנינא בן גמליאל מושל למה הדבר דומה לאדם שהיה מחלק נכסיו לבניו אמר פלוני בני יירש שדה פלונית ולפלוני בני יירש שדה פלונית ופלוני בני יתן מאתים זה ויירש שדה פלונית ואם לא יתן יירש עם אחיו בשאר נכסים מי גרם לו לירש עם אחיו בשאר נכסים כפילו גרם לו והא לא דמיא מושל למתניתין התם קתני יש במשמוע שאפילו בארץ כנען לא ינחלו [אלמא כפילה לארץ גלעד נמי מהני והכא קתני מי גרם לו לירש עם אחיו בשאר נכסים כפילו גרם לו אלמא כפילה לשאר נכסים הוא דקמהני לא קשיא הא מקמי דנימא ליה רבי מאיר ונאחזו הא לכתר דנימא ליה ר' מאיר ונאחזו בשלמא לרבי מאיר היינו דכתיב [אם ריטיב שאת ואם לא תיטיב לפתח חמאת רובין אלא לר' חנינא למה לי] סלקא דעתך אמינא אם תיטיב אגרא אם לא תיטיב לא אגרא ולא דינא קא משמע לן בשלמא לר' מאיר היינו דכתיב [או תנקה מאלתי אלא לרבי חנינא בן גמליאל למה לי איצטרך סלקא דעתך אמינא היכא דניחא לה לדירה ולא ניחא ליה לדירה מייתי בעל כרחייהו קא משמע לן אם] לא תאבה האשה למה לי איצטרך סד"א היכא דניחא להו לדירה ולא ניחא לה לדירה נייתי בעל כרחיה קא משמע לן בשלמא לר' מאיר היינו דכתיב [אם בחקותי תלכו] ואם בחקותי תמאסו אלא לר' חנינא בן גמליאל למה לי איצטרך ס"ד אמינא אם בחקותי תלכו ברכה אם בחקותי תמאסו לא ברכה ולא קללה קא משמע לן בשלמא לר"מ היינו דכתיב [אם תאבו ושמעם וגו'] ואם תמאנו למה לי איצטרך סד"א אם תאבו טובה ואם תמאנו לא טובה ולא רעה קמ"ל מאי חרב

למה לי. צורך כנען דמשמע מיעוטא למעוטי שלא יטלו צורך גלעד כנגד חלקם שצורך כנען [ו] (הרי משמע נמי מונאחו צמככס שלא יטלו צורך גלעד כנגד חלקם שצורך ישראל אלא קרא ימירא הוא למדרש זיה תנאי כפול) ש"מ הוצרך לכלול ולומר אם לא יעברו לא יהא צדברי כלום ואי לא כפלו היתה מתנתו קיימת דמכלל הן לא נשמע לאו: ורבי חנינא. אמר לך לעולם לא צא כפול אלא לפרש שאפי' לא יעברו לא יפסידו [ו] נחלתם מכל ארץ ישראל ואם כתב ונאחזו צמככס ותו לא ה"א ואם לא יעברו יטלו כפי המגיעם צורך הגלעד שנאחזו זה כבר והם סייעו אתכם לכבשה אבל צורך כנען כלל לא לא צמככס יטלו ולא צורך גלעד כנגדה להכי כתב צורך כנען שאף צורך כנען יטלו אעפ"כ שלא יטלו ארץ הגלעד כנגדה לא אצטרך דמכלל הן הוה שמעינן לאו: כל היכא דאיס לנו משמע. ועל כרחק לא כתב צורך כנען אלא למעוטי ארץ גלעד שלא יטלוהו כולה על פי מתנתו שאמר להם ונתתם להם וללמדיו דמכלל הן לא הוה שמעינן לאו: דמשה: **למה הדבר דומה לו.** כן שער השבטים יטלו ארץ כנען ושני שבטים אלו יעברו את הירדן למלחמה דהיינו דומיא דיתן להם מאתים זה ויטלו ארץ הגלעד ואם לא יעברו לא יפסידו חלקם צורך כנען דהיינו שער נכסים: מי גרם לו ליתול עם אחיו בשאר נכסים פניו גרמה לו. דאם לא כפל הייתי שומע דלם לא יתן יטול צאותו שדה כפי חלק המגיעו צו אבל צמתי שדות שהקניתיים לאחיו לא יטול כלום וכל שכן שלא יטול צאותו שדה כנגד שער נכסים. אף בני גד ובני ראובן כפילת הדברים גרמה להם ליתול חלקם צורך כנען שאם לא כפל הייתי שומע לא יטלו צו כלום אלא צמק גלעד לא שמגיעם צו: **הפס.** מתני' קמני שאם לא כפל לא היו נוטלין כלום לא כאלן ולא כאלן דקאמר שאף צורך כנען שאיננה חציבה להם לא יטלו מדקמני שאף משמע דכל שכן צורך גלעד שצמרו צו: ה"ג אלמא כפילה לארץ גלעד לא אהני וכלא קמני מי גרם לו כו'. אלמא לא אהני אלא אארץ כנען דצבלאו כפילה נמי הוו שקלי מה שמגיעם צורך גלעד: לא קשיא. מתני' דקמני שאף דמשמע דכל שכן צורך גלעד: **תקמי דנימא**

למה לי. צורך כנען דמשמע מיעוטא למעוטי שלא יטלו צורך גלעד כנגד חלקם שצורך כנען [ו] (הרי משמע נמי מונאחו צמככס שלא יטלו צורך גלעד כנגד חלקם שצורך ישראל אלא קרא ימירא הוא למדרש זיה תנאי כפול) ש"מ הוצרך לכלול ולומר אם לא יעברו לא יהא צדברי כלום ואי לא כפלו היתה מתנתו קיימת דמכלל הן לא נשמע לאו: ורבי חנינא. אמר לך לעולם לא צא כפול אלא לפרש שאפי' לא יעברו לא יפסידו [ו] נחלתם מכל ארץ ישראל ואם כתב ונאחזו צמככס ותו לא ה"א ואם לא יעברו יטלו כפי המגיעם צורך הגלעד שנאחזו זה כבר והם סייעו אתכם לכבשה אבל צורך כנען כלל לא לא צמככס יטלו ולא צורך גלעד כנגדה להכי כתב צורך כנען שאף צורך כנען יטלו אעפ"כ שלא יטלו ארץ הגלעד כנגדה לא אצטרך דמכלל הן הוה שמעינן לאו: כל היכא דאיס לנו משמע. ועל כרחק לא כתב צורך כנען אלא למעוטי ארץ גלעד שלא יטלוהו כולה על פי מתנתו שאמר להם ונתתם להם וללמדיו דמכלל הן לא הוה שמעינן לאו: דמשה: **למה הדבר דומה לו.** כן שער השבטים יטלו ארץ כנען ושני שבטים אלו יעברו את הירדן למלחמה דהיינו דומיא דיתן להם מאתים זה ויטלו ארץ הגלעד ואם לא יעברו לא יפסידו חלקם צורך כנען דהיינו שער נכסים: מי גרם לו ליתול עם אחיו בשאר נכסים פניו גרמה לו. דאם לא כפל הייתי שומע דלם לא יתן יטול צאותו שדה כפי חלק המגיעו צו אבל צמתי שדות שהקניתיים לאחיו לא יטול כלום וכל שכן שלא יטול צאותו שדה כנגד שער נכסים. אף בני גד ובני ראובן כפילת הדברים גרמה להם ליתול חלקם צורך כנען שאם לא כפל הייתי שומע לא יטלו צו כלום אלא צמק גלעד לא שמגיעם צו: **הפס.** מתני' קמני שאם לא כפל לא היו נוטלין כלום לא כאלן ולא כאלן דקאמר שאף צורך כנען שאיננה חציבה להם לא יטלו מדקמני שאף משמע דכל שכן צורך גלעד שצמרו צו: ה"ג אלמא כפילה לארץ גלעד לא אהני וכלא קמני מי גרם לו כו'. אלמא לא אהני אלא אארץ כנען דצבלאו כפילה נמי הוו שקלי מה שמגיעם צורך גלעד: לא קשיא. מתני' דקמני שאף דמשמע דכל שכן צורך גלעד: **תקמי דנימא**

ראיה מה שפירש [הר"ף] במי שמת [רמז תתפג] בהדיא עובדא דפרק יום טוב שחל [ביצה כ, א] טעמא דאמר הבו ליה ולינטיב, שלא פירשה משום מעשה קודם לתנאי כמו שפירשו שאר המפרשים, שהרי הר"ם פירשה כן, והטעם דשכיב מרע היה ואי"צ חד מאפי' דתנאי, דאילו רישא כי אמר הבו ולינטיב והוי ולינטיב תנאי, אי נסיב שקיל ואי לא, ואעפ"י שהמעשה קודם לתנאי. תרע דהא כסיפא דאמר לנינטיב והבו ליה אעפ"י שלא כפל את תנאו הוי תנאו תנאי אפילו לדעת הר"ם שכתב בממון בעינן תנאי כפול אלא דאי בעינן חד מאפי' דתנאי דאיכא קנין וקנין כמעכשיו דמי**. ואיכא מאן דפסק כרב אדא [ופסק] [דבעינן נמי] תנאי דברב אדא ומעשה דברב אחר [ו] ועשה משפטי התנאי ששה. אבל הר"ם [אישות שם] כתב שאינן אלא ארבעה כמ"ש, ופסק כר' מאיר ל"ש באיסורא ל"ש בממונא. ומיהו הר"ף הביא בתשובות [ש"ת הר"ף שם] משפטי התנאי דפרק מי שאחזו וביאר תנאי ומעשה דברב אדא כדאיכא במי שאחזו [גיטין שם]. *ר"ל שהרי הר"ם מפרש ג"כ כהר"ף שם ואף שהר"ם ט"ל דבעינן תנאי קודם למעשה [ד"ר]. **ז"ה אינו מובן דאף דאם נאמר דהיה מתנת שב"ם דבעי קנין מי"מ מתנת בריא בודאי" בעי קנין ואעפ"כ בעינן משפטי התנאים ואולי דחסר כאן וצ"ע [ד"ר].

1. ואם לא יעברו חלוצים אתכם ונאחזו בתוככם בארץ כנען: מברר לב ל 2. הלוא אם תיטיב שאת ואם לא תיטיב לפתח חמאת רבין ואלך תשוקתו ואתה תמשל בה: בראשית ד 3. וא תנקה מאלתי פי תבוא אל משפחתי ואם לא יתנו לך ויהיית נקי מאלתי: בראשית כד מא 4. ואם לא תאבה האשה לך לכתך אצטרך ונתקית משפחתי ואת רך את בני לא תיבש שמך: בראשית כד ח 5. אם בחקותי תלכו ואת אחיו תעשמו ויעשיתם אתם: ויקרא כג 6. ואם בחקותי תמאסו ואם את משפטי תגעל ובשבתם לבלתי עשות את כל מצותי להקבצכם את בריתי: ויקרא כו טו 7. אם תאבו ושמעם טוב דאצרך תאבלו: ישיעיהו א יט